

Cases addressed by R. Isaac b. Samuel ⑤
of Dampierre (17, d. 1189), grandson of
Rashi and a leading northern French Tosafist

מסמך מאת ר' יצחק בן שמעון (רש"י) ור' יצחק בן שמעון (תוספות) - אמצע המאה ה-12, ספר מדרש לרוביקין, מונק, נשים, הלכות קטנות, איטלקית, Vercelli manuscript

מעשה במשומד אחד שבו בטוויניש, ושאלו לו כי יהודים אם עשה תשובה ואי הו' ונכנס בבית
(הוציא מכל הילנות, והשאל לוי על הינית והכשיר לדיד לעם הארץ
זכרין גי אנשים זבולמו התי מחק עצמו כחור ול-א-כ-יג בלא גי. אבל הלא פשוטו יודע תולדות עשיל זמן שאיננו
טובל נשקבל עליו בדי חכמי, הוא מוחזק כנגד לכל לא ברד, גי לקבל לפניה זבול, ש' לנו לומי ששב אל בורא
ענין לשון זה למעלה, כיון שנהרג עצמו בדי-יהדות, ענין בבורות סיפ עד כמי שם פי באחד תעיש.

קעשה בא לפני רבי בבר אחר שנובל בליה בני גי וגם חלשה לא היו כשרים זה לזה כי שנים מהם נשארים ב
אחרות. והשיב רבי כיון שנובל בליה לא עלה לו מילה ליכנס בברית על ידה, מיד אטבילה שאניה אלא ביום משום
דמשפט חתיב ביה, וכל זמן שאין לו ראייה שיקנס בברית, במילה דלילה, יתכן בעיני דרדיד לחזור ולהסוף ממנו דם
ברית, ויהיה מכאן ואילך לעשות מילה וטבילה ביום, ובני כשרים וכו' אם יהיה שם ביד אפי לא יהיו לא בשעת מילה
ולא בשעת טבילה מדרמרי, מי לא טבילה לנדת שאין דרך להיות שם גי אנשים ומוכשר הולך בכך, הייה וכל לא בשעת מילה
איפשר לתקן מוקמי ליה אדאורייתא. אך היכא דאיכא לתקוני לעשות הכל בתורת משפט שכתוב בתו, דרדיד לתקן
ולעשות הכל גם מילה גם טבילה כיון משפט הכותב בדאשבתו בטבילה פי החולץ, ושליש, יצחק ביר שמואל.

Y.H. Yerushalmi, HTR 1970 ④

The "rejudaization" rite:

Bernard Gui's information on Judaism appears especially problematic when he reports the manner in which apostates were received back into the Jewish community. In V:v:2 he offers a description of a ritual allegedly employed to "rejudaize" converts who return to Judaism (*De modo seu ritu quo Judei in rejudayando conversos observant*):

"The rite or mode of the Jews in rejudaizing baptized converts who return to the vomit of Judaism is as follows: He who is to be rejudaized is summoned and asked by one of the Jews present whether he wishes to submit to what is called *tymla* (=tebila) in Hebrew, which in Latin means whether he wishes to take a bath or washing in running water, in order to become a Jew. He replies that he does. Then the Jew who presided says to him in Hebrew *Baaltus-suna* (=baal-teshuba) which means in Latin, 'you are reverting from the state of sin.'

After this he is stripped of his garments and is sometimes bathed in warm water. The Jews then rub him energetically with sand over his entire body, but especially on his forehead, chest and arms, that is, on the places which, during baptism,

received the holy chrism. Then they cut the nails of his hands and feet until they bleed.

They shave his head, and afterwards put him in the waters of a flowing stream, and plunge his head in the water three times. After this immersion they recite the following prayer: 'Blessed be God, the Lord eternal, who has commanded us to sanctify ourselves in this water or bath which is called *tymla* (sic) in Hebrew.'

ע"ה כהנא, אהרן, ב"ה, ש"ך וז"ל

Abraham Grossman, Rashi (Jerusalem, 2005) ①

מאוד בעקבות גזרות תתנ"ו. בפסיקתו הלך רש"י בדרכם של רגמ"ה ותלמידיו. הוא הטיף להתייחס אל האנוסים כאל יהודים שלא חטאו כלל ולהימנע מפגיעה בכבודם:

על האנוסין אם יש לפרוש מן יינן, עד שיעמדו בתשובתן ימים רבים ותהיה התשובה שלהם מפורסמת וגלויה [...] והשיב ר' [רבי, רש"י]: שחלילה לפרוש מן יינן לביישן, כי לא מלאו לבו לנסך אף לע"ז [לעבודה זרה] [...] ועוד משקבלו עליון לשוב ליראת צורנו, הרי הן בכשרותן [אלפנביין, 'תשובות רש"י', סימן קסח].

ההנחה הבסיסית של רש"י הייתה ש"כל האנוסים לבם לשמים". יש לקרב לקהילה גם משומד שהמיר את דתו מרצונו החופשי וחזר בו וכן להיזהר בכבודו.

Jacob Katz, Exclusiveness and Tolerance ②

72 TYPES AND ATTITUDES IN MEDIEVAL TIMES
Once again Rashi reiterated that a Jew, 'even though he has sinned remains a Jew', and so forbade the taking of interest from an apostate.¹

73 APOSTATES AND PROSELYTES
Rabbi Eliezer ben Joel and Rabbi Isaac ben Asher.¹ These authorities asserted that the disinheriting of the apostate was based upon a talmudic enactment contrary to biblical law. The reason given was once again based on the fundamental consideration that a Jew cannot change his status by becoming an apostate, and once again it was Rashi's definition, based on the above quotation, that turned the scales.

The popular view did not, however, accept the view that baptism did not affect the Jew's character *qua* Jew. Indeed, in contrast to the ruling of the gaonic period² the practice won acceptance that the repentant convert must undergo a ceremony of purification in the ritual bath in the same way as a proselyte. This practice, so far as I am aware, is first mentioned in the thirteenth century, but it may well be earlier.³

R. Meir of Rothenburg (ed. Agur) ③

On the same day, however, before they had a chance to point out A's grave, the thieves were apprehended for stealing and were hanged. Subsequently, a Jew arrived in town who told the relatives of A's wife that he had seen A alive in France. This Jew, however, had been an apostate and later returned to Judaism, but not wholeheartedly. He was one of those despicable creatures who wander from town to town and alternately appear as Jews or as fanatical Christians. Nevertheless, the

ג' אב תתק"ל / ג' אב תתק"ל / ג' אב תתק"ל

equal to that of a hundred unqualified witnesses. In our case, the three Gentile witnesses were not contradicted by a qualified witness, for the apostate cannot be considered a qualified witness, since his return to the fold was not sincere. He and the others of his kind call themselves Jews in order that people should give them food, and that they should have a chance to steal and to indulge their base appetites. Therefore, if the communities of Rita and Kublin should agree, I would permit the woman to remarry.

SOURCES: Mord. Ket. 306; Yeb. 81; Tesh. Maim. to *Ishut*, 10. Cf. Weil *Responsa* 164; Israel Bruno, *Responsa* 28; *ibid.* 29; *ibid.* 32; Isserlein, *Pesakim* 138; *ibid.* 220; *ibid.* 221.

דאמר התם (שם דף מ"ו) אין מטבילין גר בלילה כל זה צריך לומר היינו לכתחילה מדרבנן, והא דלא בעינן מומחין שליחותיהו קעבדינן. ורבינו [נתנאל] אומר דבגו כתיב (במדבר ט"ו) לדורותיכם דמשמע בכל ענין דמשמע לדורות עולם עכ"ל התוספות בפרק האומר (דף ס"ב).

אבי העזרי פסק ישראל שנשתמד כשישוב צריך להעביר על ראשו תער ולעשות טבילה כגר ואין צריך שתהא טבילתו ביום אבל הקבלה צריך להיות לפני ג' בני אדם עכ"ל. [כן היא קהילתו הסמ"ץ וכת"ר] וכת"ר ר' אליעזר ל"ג ח"א כתב דמות שנעשה תשובה כיון שהיה ישראל ונוהג עצמו כישראל עכ"ל. אם היה גר נשוי לישראלית או לגיורת ויש לו בנים ואומר נתגירותי ביני לבני עצמי נאמן לפסול עצמו ואינו נאמן לפסול בניו וחזור וטובל בבית דין עכ"ל, המיימוני בפרק החולץ (הלכות איטורי ביאה פי"ג הלכה ה').

אמר ר"י בר אברהם משומד השב בתשובה כדין (52) שלא היה צריך ג' לקבל בפניהם דבקל יש לנו לומר ששב אל [בוראו] (אביו) ואפילו לדברי המחמירים מ"מ אין יינו יין נסך כיון שנוהג ביהדות ואפילו לא טבל ואפילו היה מלוה לישראל בריבית ולא החזיר הריבית מכל מקום חשבינן ליה בעל תשובה כיון שהניח כל תרבות ושב לבוראו. ואע"ג דאמרינן בסנהדרין (דף כ"ה) מפריחי יונים ומלוין בריבית לא סגי ובשל שלא יעשה עוד עד שיחזור הריבית הכא תקנתו קלקלתו דכיון דנשתמד ושב הוה בעל תשובה לכל דבר ודמה קצת לגר רק שיש לו לשוב אל בוראו לשוב ולתקן עותחו אשר עיות ואם לא יתקן לא תתעכב בכך תשובה.

כ"ר בעיקר והמיר דת הרי עבר על כל התורה כלה וצריך להסיר כל מלבושי תפארת ולא ישית עדיו עליו ויתאבל ויבכה ויתענה ויצטער כמה שנים עד שיתמכרך ורחו ויתכפר עונו ולא יאכל בשר ולא ישתה יין ולא ירחץ כי אם מעט בכל ע"ש ועי"ט, וראשו פעם אחת בחדש או פעמים וימנע עצמו מלכת לבית שחוק וגילה ולא ישב אצל כומרים וגלחים וכל מקום שמדברין מטומאות ע"י ויתרחק מכל התועבות ומכל הגאות שבהם ומפתח ביתם ומיד שעשה תשובה יטבול אחר הסנוף והרי הוא כשאר ישראל ומכל ענין ישוב אל בוראו ויצטער כפי מה שנהנה.

כ"ר אלעזר חוכם ל"ט

7 תשובת הר"י (כת"י בדליאון)

תשובה בקוצר. אחד שנשתמד ובא למדינה אחרת ונהג עצמו כדת יהודית, ולא נודעה תשובתו לא בקבלה לפני שלשה ולא בטבילה, ונגע ביין של ישראל. דעתי נוטה להחזיר כי טבילה זו אינה אלא משום נקיות וטהרה כדכתי' ורקתי עליכם מים טהורי וכו' מצוה ולא חובה. ובתשובה הנא' כדברי דאפי' גר שחזר ונשתמד אין צריך תשובה כשישוב. ואי מחמת חסרון קבלה דאפי' עם הארץ צריך שלשה כשכא לקבל דברי חבירות כדאית' בפרק עד כמה (בבבא דף ל ע"ב). נראה בעיני דהיינו שלא להאמינו דישאר חשוד מקרי... שאינו מקפיד על מגע גוי ומנבל שחיטה לתאבון. אבל להחזיקו משומד ל"ן נסך לא כיון דנהג כדת היהודית... אי נמי עם הארץ דקמי הכי ישרי' הוא ולהחמיר דברי חבירות צריך קבלה. אבל משומד דכפר בעיקר ונמלך בדבר קל לשוב וחזר לבוראו וניחם על הרעה סגי בלא קבלה כי רובם לתאבון או על ידי ירחק עוני ושחוק קוביא עושיין ומתחרטין מיד, אך ר'א"ם מפני הגויס והולכים למדינה אחרת ושבים.

Ms. Vercelli
 ת"י אמאי זקוק טבילה שניה כשמשחררם אותו.
 והלא אילנן טעון לחזור ולהספי' דם בית. ויחיל דהיא מדרבנן כדי לעשו' היביר. בין עבדו לחרות. וה"ע שיראכל משומד אע"פ שחטא ישראל הוא, אפי"ה בשעב צריך טבילה. וכן משמע פ' השולח דלא הוי טבילה אלא מדרבנן דקאי הכותב שטר אירוסין לפחותו וא"ל צאי בו והתקדשי בו יש בלשון הזה ל' שחרור דחיי מקודשות אע"ג דלא טבילה. ת"י שיטת

8 תשובות ופסקים מאת חכמי אשכנז וצרפת (ע"פ כת"י בדליאון 692), בעריכת א' קופפר, סי' קע"א, עמ' 291-290

יהודית שנשתמעה בין הגויים וילזה בגוי[ות] וחזרה בתשובה עם בניה הקטנים וקודם שמלו טבול... ואין צריכין ג' חכמים בטבילתו וטובלין אפי' בלילה. מ"ל לכל הפחות צריכין טבילה כדתנא באבות דר' נתן פ"ג מעשה בריבה אחת שנשבת וכו' ועכשיו אמרת הטבילה כדי שתתטהר... לפי פסק הגאונים האומ' דישאל ורואה הוא וטובל בינו לבין עצמו. וכת' ה"ר ר' בונפנט ש"י שמואל הלוי מורמיריא] בשם ש"ר [ר"ב] ש' שמואל משפירא] כדי שתטהר מן העבירה דהא ע"כ אין גיעולי גרים מטמאין את הגוף יותר משאר דברים אלא כדי שתטהר מן העבירה ותחזור בתשובה בטהרה.